

KESKKONNAAMET

Aira Toss
juhatuse esimees
MTÜ Eesti Erametsaliit
erametsaliit@erametsaliit.ee

Teie 11.07.2014 kiri nr 47/14

Meie 19.01.2015 nr 15-4/15/12207-3

**Erametsaliidu ettepanekud laanepüü (*Tetrastes bonasia*)
kaitse tegevuskava muutmiseks**

Austatud Aira Toss

Täname, et vaatasite läbi laanepüü kaitse tegevuskava eelnõu ja esitasite oma ettepanekud. Järgnevad Keskkonnaameti (KeA) vastused Teie ettepanekutele.

1. Laanepüü on metsamaastikest sõltuv liik, kuid äärmiselt vähe on kava koostamisel tehtud koostööd Eesti Maaülikooli (edaspidi EMÜ) metsandus ja maaehitusinstituudi töötajatega. Praktiliselt puudub koostöö ka jahindusorganisatsioonide esindajatega ning Keskkonnaagentuuri ulukiseire osakonna esindajatega. Laanepüü on paikne lind ja tema hea käekäik sõltub suuresti metsamajanduse ning metsa kõrvalkasutuste (jahinduse) arvestamisest laanepüü elupaiganõudmistega. EMÜ metsandus ja maaehitusinstituudi töötajatel, jahimeestel ja Keskkonnaagentuuri ulukiseire osakonna töötajatel on laialdaselt metsamajandusalast ja ulukibioloogia alast oskusteavet, mis kahetsusväärset on laanepüü kaitse tegevuskava koostamisel kasutamata jäetud.

KeA vastus: Kavade koostamise tellib Keskkonnaamet vastava eriala ekspertidelt, kelle hinnata on ka vajadus täiendavate ekspertide kaasamiseks. Kas ja millisel määral seda on vajalik teha, hindab ka vastav komisjon kava läbivaatamise käigus. Kavade koostamisel ei ole alati võimalik ega otstarbekas kaasata kõiki osapooli, kes võiksid kõnealuse liigi kohta mingitki infot omada. Meie hinnangul on tegemist kvaliteetse ja usaldusväärsetel andmetel põhineva kaitse tegevuskavaga.

2. Arvukuse hindamisel on kasutamata Keskkonnaagentuuri poolt teostatavad ruutloenduse andmed. Kuna ruutloendus teostatakse iga-aastaselt, tuleks ressursside kokkuhoidu arvestades, arvukuse hindamisel neid andmeid arvestada. Samuti fikseeritakse põdra pabulaloenduse korral ära ka laanepüü ekskremendid, mistõttu on kasutamata olulisel hulgal lisateavet.

KeA vastus: Ruutloenduse andmetes on igal aastal laanepüüde kohtamine märgitu 12-22%-il läbitud ruutudest ning antud meetod keskendub peamiselt imetajatele. Põdra pabulaloendused tehakse Soomaal ja Lahemaal, mis ei ole seetõttu maastikuliselt ekstrapoleeritavad kogu Eestile.

3. Palume täpsustada kuidas on saadud Eestis laanepüü hinnanguliseks arvukuseks 30000 – 60000 paari? Ühtlasi juhime tähelepanu, et kuni 1994. aastani teostati väikeuluki arvukuse loendust jahindusorganisatsioonide poolt. Väikeuluki arvukuse loenduse täpsust on küll kahtluse alla seatud, kuid metsise seirega koos teostatava loenduse hinnangute ülekandmine Eestile, arvestades liikide erinevaid elupaiku, on

samuti väga suure eksimise võimalusega. Samas pikaajaline loendus näitas selgelt ära ka suured kõikumised arvukuses, mis tegevuskavas on käsitlemata jäetud.

KeA vastus: Arvukuse hinnang tugineb Elts jt 2013: Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012. Hirundo 26: 80–112 andmetele. Arvukushinnang on kokku pandud ekspertgrupi poolt, kasutades olemasolevaid allikaid. Arvukushinnangu meetodikaks on laanepüü puhul märgitud „ligilähedane hinnang varasema andmestiku ja teadaoleva hiljutise trendi põhjal. Andmete usaldusväärsuseks on märgitud B - esinemissagedus üldiselt hästi teada, kuid kvantitatiivne andmestik vähene või ebatäielik. Kvantitatiivse andmestiku lünklikkuse tõttu on arvukushinnang suure vahemikuga (30000 – 60000 paari). Riikliku seire andmetel on laanepüü sügisene arvukus 17 600 – 23 420 isendit (2014. aastal). Siiski on arvukus tõenäoliselt alahinnatud, sest metsakanaliste seires ei ole esindatud kõik laanepüü elupaigad. Küll aga on seire andmetest näha, et laanepüüde arvukus ja produktiivsus on teatud elupaikades viimastel aastatel langenud. Tingituna andmete lünklikkusest ongi laanepüü kaitse tegevuskavas ühe tegevusena toodud arvukushinnangu ja seiremeetodika kontroll. Lisaks peaks lähiaastatel lisanduma kvaliteetseid asustustiheduse andmeid linnualade inventuuride käigus.

4. Laanepüü tegevuskava puhul on antud palju tendentslikke hinnanguid. Näitena võib tuua kokkuvõttes „Nüüdseks on arvukus stabiliseerunud ning tänapäeval on tegemist veel võrdlemisi tavalise paigalinnuga, keda leidub meil hinnanguliselt 30 000 – 60 000 paari“. Kaitse tegevuskavades tuleks vältida emotsionaalseid hinnanguid.

KeA vastus: Tegemist on eksperthinnanguga, mis tuleneb allikast Elts jt 2013: Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012. Hirundo 26: 80–112.

5. Toetudes nii metsanduses töötavate inimeste ja jahimeeste praktikale ning ka Soomes koostatud kanaliste kaitse tegevuskavale, ei saa nõustuda kokkuvõttes toodud väitega, et „Laanepüü eelistab pesitseda vähemalt 50-aastastes suhteliselt tihedates okas- ja segametsades“. Laanepüü eelistab elupaigana latiealisi ja keskealisi okas- ja segametsa puistuid. Ühtlasi vajab täpsustamist ka käesolevas punktis tsiteeritud lause teine pool „kus enamasti leidub nii varjuandvaid kuuski, kui talvist toitu pakkuvaid kaski ja sangleppi“, kuna laanepüü talviseks põhitoiduks on rohkema esinemise tõttu ikkagi hall lepp. Sanglepa põhjendamatu esiletõstmist esineb tegevuskavas veel korduvalt näit. punktis 6.1.

KeA vastus: Kavas toodud joonis 1 näitab selgelt, et Eesti andmetel eelistab laanepüü metsi alates vanuseklassist 61-70 aastat. Sanglepa rõhutamine on tõesti põhjendamatu, mistõttu asendati see tegevuskavas lepaga. Seos sanglepaga on välja tulnud mujal Euroopas, kuid Eesti kohta vastavad andmed puuduvad.

6. Kaitse tegevuskavas on kasutatud korduvalt viidet avaldamata andmetele: 2.1.1. Kodupiirkond „Eestis maastikus on need näitajad esialgsete andmete põhjal suuremad, samuti näivad laanepüüid elutsevat just põlisel metsamaal (I. Tammekänd, avaldamata andmed)“; 2.1.3. Puistu vanus,“ Pärnumaal Nigula looduskaitseala ümbruses on laanepüü sobivamate elupaikadena kirjeldatud vanu eririndelisi metsi (I. Tammekänd, avaldamata andmed)“; Joonis 1. 2009 – 2012 kohatud laanepüüde (n = 359; allikad: E-elurikkus, EELIS, avaldamata andmed); 3.2. Levik ja arvukus Eestis „Tõepoolest, sarnane asustustihedus (ca 2 paari / km²) ongi leitud mitmel laanepüüle sobivaid elupaiku sisaldaval kaitsealal ning Nigula looduskaitseala põhjaosas võib see küündida kuni 4 paari/km² (I. Tammekänd, avaldamata andmed)“; 6.1. Elupaikade hävinemine „Nii peetaksegi näiteks tedre arvukuse jätkuva languse üheks põhjuseks soode kuivendamise kestvaid järeldõjusid (I. Tammekänd, suulised andmed)“; 8.1.5. Elupaikade kaitse katusliikide kaudu „Laanepüü elupaigad kattuvad teatud määral teiste metsakanaliste (nt metsise) elupaikadega. Eesti Ornitoloogiaühingu poolt aastatel 2009–2012 läbi viidud metsisemängude inventeerimisel leiti neis pesitsemas vähemalt 1000 paari laanepüüsid (I. Tammekänd, avaldamata andmed)“. Avaldamata andmete kasutamine võtab võimaluse andmeid kontrollida ja seetõttu ei tohiks tegevuskava koostamisel neid kasutada.

KeA vastus: Avaldamata allikatele viitamine on aktsepteeritav isegi rahvusvaheliselt tunnustatud teadusartiklites. See on paratamatu, et kõik välitöödel kogutud andmed ja teadmised ei jõua operatiivselt kajastamiseni. Siiski annavad avaldamata andmed meile olulist täiendavat infot.

7. Laanepüü kaitse tegevuskavas on punkt 6.1 suurima ohutegurina toodud välja elupaikade hävimine. Kuna laanepüü on täielikult kohastunud elama metsas ja Eesti tingimustes uueneb mets 20 aastaga laanepüüle sobivaks elupaigaks, siis elupaikade hävimise all ei saa mõista tavapärasest metsamajandust. Seega saab elupaikade hävimise all mõista eelkõige metsamaade raadamist teist tüüpi maakasutuseks (näiteks põllumaaks, karjäärideks, linnadeks). Metsade aktiivne majandamine pigem tõstab laanepüüle sobivate latiealiste ja keskealiste metsade osakaalu. Eesti keskmine metsaeraldus on ca 1 ha, mistõttu puht looduslikest tingimustest tulenevalt pole Eestis ohtu suurte isoleerivate metsata metsamaade tekkimiseks. Skandinaavia näiteid tuues tuleb arvestada, et sealses mõistes on suurte lageraiete näol tegemist 50 – 20000 ha suuruste lageraie lankidega. Kuna elupaikade kadu ja sellest tulenevalt ka arvukuse langust 20 aasta jooksul märkimisväärsel osal areaalist kuni 20% pole ette näha, siis tegemist võib olla ainult väikese tähtsusega ohuteguriga. Ida – Viru kaevanduspiirkondades ja ka Tallinna ja teiste suuremate linnade valglinnastumise tõttu võib kohati esineda kohaliku tähtsusega populatsiooni kahanemist.

KeA vastus: Laanepüü eelistab üle viiekümne aastaseid kuuse-segametsi, mistõttu halvendab raiesmikele monokultuuride rajamine oluliselt laanepüü elutingimusi. Mitmel pool Euroopas on uuringutega näidatud intensiivse metsamajanduse mõju laanepüüle läbi elupaikade hävimise ja killustumise.

8. Laanepüü kaitse tegevuskavas on käsitlemata jäetud kanaliste tibude suur tundlikkus kevadsuviste halbade ilmastikuolude suhtes. Kuna kõigil kanalistel on koorumisjärgselt lõpuni välja arenemata termoregulatsioon, siis külmad ja niisked perioodid kevadsuvel mõjutavad oluliselt kanaliste järelkasvu. Samuti vähendab lumesööbimise võimalus talvel oluliselt röövluse mõjusid arvukusele. Seega tasuks kaalude ilmastikuolude lisamist ohutegurite hulka.

KeA vastus: Kava täiendati kevadiste külmade ja niiskete ilmade negatiivse mõjuga laanepüü järelkasvule. Aastate vaheline ilmaolude varieerumine on loomulik protsess, mistõttu ei käsitleta seda ohutegurina.

9. Punktis 6.1. Elupaikade hävinemine on välja toodud järgmised tekstid: „näiteks järgmisel 10 aastal plaanitakse riigimetsas teha uuendusraiet kuni kaks korda suuremal pindalal kui seni – 2009. a 7300 ha asemel kuni 15 000 ha aastas“ ja „Raiemahtude kasvatamiseks on plaanis muuta leebemaks raietingimusi ja alandada raievanuseid“ Palume täpsustada milliste allikate algandmetel sellised näited baseeruvad.

KeA vastus: Andmed pärinevad allikast: Keskkonnaministeerium 2010: Eesti metsanduse arengukava aastani 2020. Vastav viide kaitse tegevuskava eelnõusse lisatud.

10. Punktis 6.1. Elupaikade hävinemine on järgmine kontekstiväline lause „Nii peetaksegi näiteks tedre arvukuse jätkuva languse üheks põhjuseks soode kuivendamise kestvaid järelmõjusid (I. Tammekänd, suulised andmed).“, Antud näite toomine laanepüü kaitse tegevuskavasse ei lisa tegevuskavale lisateavet, sest teder ja laanepüü on eri elupaigatüüpide liigid.

KeA vastus: Teder ja laanepüü on küll erinevate elupaikade liigid, kuid kuivendamine mõjutab elupaika (toitumistingimused, elupaiga struktuur jne). Tegevuskavas on toodud, et ei ole selge kas ja kuivõrd kuivendamine laanepüüd mõjutab. Teder on välja toodud näitena (kui kuivendamine mõjutab üht kanalist, siis võib see mõjutada ka teist).

11. Punktis 6.2. Pesitsuse nurjumine metsamajandustööde tõttu hinnatakse keskmise tähtsusega ohuteguriks. Selle punktiga ei saa kindlasti nõustuda, kuna Metsanduse aastaraamat 2011 järgi oli näiteks 2010 aasta Eesti koguraiemaht pindalaliselt 131128 ha (sisaldab kõiki raieviise k.a valgustusraie). Kui võtta aluseks, et raie jaguneb aastas kvartalite kaupa võrdselt, siis saame tulemuseks, et II kvartalis raiuti potentsiaalselt 32782 ha-l raieid. Kui hinnanguline Eesti metsamaa pindala on 2212 000 ha-d siis

potentsiaalselt tehti II kvartalis raieid 1,48 % metsamaa pindalast. Järelikult maksimaalselt saab raiete tõttu hukkuda ainult 1,48 % pesakondadest. Kusjuures selles arvutuses on arvestamata jäetud RMK kevadine raierahu, talviste raiete suurem osakaal raietest ja harvendusraiate tegemise ebaotstarbekus II kvartalis tulenevalt koorevigastuste suurest ohust. Samuti on arvestamata jäetud ka asjaolu, et laanepüü on pesahulgaja ja võimeline 1-2 nädalaselt lendama. Seega võib potentsiaalselt hukkuda raie tõttu ainult kurn ja siingi tuleb arvestada, et laanepüü teeb enamasti kurna hävimise järel järelkurna. Eelpool tulenevast lähtudes tuleks kevadsuvised raied ohutegurite alt välja arvata.

KeA vastus: Laanepüü eelistab kuuse-segametsi alates vanuseklassist 61-70 aastat, seega kogu metsamaa pindala ei oma antud kontekstis tähtsust. RMK kevadine raierahu puudutab vaid riigimaid ja ei kata kogu laanepüü sigimisperioodi.

12. Punktis 6.4. Jaht, on jahipidamine hinnatud väikese tähtsusega ohuteguriks. Arvestades küttimehmahtu 50-100 isendit aastas ja hinnangulist arvukust 60000-120000 isendit, siis ka küttimehmahu tõus 10 kordseks (näitena jahituristide seas populaarset metskurvitsat kütiti 2013. aastal 990 isendit) tähendaks maksimaalselt 1,6% asurkonnast. Seega tuleks jahipidamine hinnata ohutegurite hulgast välja. Samas tasuks kaaluda jahipidamise keelamist väikese kuni keskmise tähtsusega ohutegurina, kuna jahipidamise keelamisel kaob jahimeestel huvi reguleerida väikekiskjate arvukust. Ühtlasi annab jahinduslik huvi liigi vastu motiveerituse arvestada rohkem liigi elupaiganõuetega (maaomanikel on väikeuluki jahti korraldamise õigus) ja võimaldab teostada vabatahtlike abil seiret.

KeA vastus: Tegevuskava eelnõus on toodud välja, et jaht ei mõjuta praegu olulisel määral laanepüü asurkonda, kuid see võib kujuneda lokaalselt ohuteguriks (nt jahiturismi hoogustumisel mingis kindlas piirkonnas).

13. Tulenevalt punkti 6 ohutegurite hinnangute muutmise vajadusest, tuleks uuesti läbi vaadata nii punktid 7, 8 kui ka 9.

KeA vastus: Ohutegurite mõju hinnang on eksperthinnang, mis baseerub kaitse tegevuskava koostamise juhendis toodud kriteeriumitele. Kahjuks ei ole Eestis laanepüü kohta olemas kvantitatiivseid näitajaid, millele põhinedes ohutegurite mõju hinnata.

14. Punkt 9 puhul tuleks arvestada sellega, et laanepüü puhul on tegemist III kategooria liigiga. Eesti riigil ei jätku rahalisi vahendid eraomanikele looduskaitsete piirangute kompenseerimiseks, seega tuleks väga tõsiselt kaaluda, kas võtta riigile uusi rahalisi kohustusi.

KeA vastus: Kaitse korraldamise eelarvet vaadates tuleb arvestada, et tegevusi rakendatakse tabelis toodud prioriteetide alusel ja kindlasti ei ole eesmärgiks kõikide toodud tööde absoluutne rakendamine. Eelarvetabel annab aluse ka valitsusvälistele organisatsioonidele kirjutamiseks projekte ja taotlemaks raha erinevatest (sh välisriiklikest) fondidest.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Tarvo Roose
juhataja
looduskaitse osakond

Liisa Rennel +372 530 88549
liisa.rennel@keskkonnaamet.ee